

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Onder de zon (1)

Ik, Prediker, was koning over Israël te Jeruzalem; en ik zette er mijn hart op om na te vorsen en onderzoek te doen naar de wijsheid in alles, wat onder de hemel geschiedt. Dat is een kwade bezigheid, die God aan de mensenkinderen gegeven heeft om zich daarmee te kwellen.
Pred. 1 : 12 en 13)

Aan de paar stukjes die ik mij voorneem te schrijven over het boek Prediker geef ik één titel mee: „Onder de zon”. Zo geef ik aan dat ik deze door Prediker in zijn boek bijna dertig maal gebruikte uitdrukking sterk wil benadrukken. Het zijn woorden die je bij het lezen in dit bijbelboek eigenlijk permanent bij je moet hebben en die dan soms ineens een bruikbare sleutel blijken te zijn om op wat ontoegankelijke plaatsen in dit boek toch binnen te komen. Ik moet er van af zien om in dit eerste stukje rechtstreekse stichtelijkheid te leggen want ik heb de mij toegemeten ruimte nodig voor achtergrondgegevens en uitleg. In de volgende artikelen zal dan, hoop ik, blijken dat we daar voordeel van hebben.

Tegenwoordig schrikt geen bijbellezer meer als hij hoort dat Salomo niet de schrijver van het boek Prediker is en ook niet beweert te zijn. Hij is een beroepswijze die zijn woorden, naar een in zijn dagen ook door anderen gebruikte literaire methode, in de mond van een meer bekende wijze legt, in dit geval de meest wijze koning, die Israël ooit gehad heeft.

Wat nuttigheid heeft dit, te weten dat wij hier niet koning Salomo horen? Zo kunnen we luisteren naar argumenten voor het feit dat wij in het Prediker te maken hebben met een van de jongste boeken van het oude testament. Dat betekent dat het grensgebied tussen het oude en nieuwe testament ongeveer bij het boek Prediker op z'n smalst is. Er kunnen zich tussen Prediker en Johannes de doper geen fundamentele verschuivingen meer hebben voorgedaan in het geestelijk klimaat.

Er is een breed raakvlak tussen Prediker en Job. In beide boeken komt de vraag aan de orde die opgeroepen wordt als het kwaad goede mensen treft. Opvallend is, dat de toon bij Prediker totaal anders is dan bij Job. Dat is wel te begrijpen. Job

DOOR J. KRANENBURG ROLDE

wordt door het lijden verrast, overrompeld. God is hem een raadsel, want zo kende hij God tevoren niet. Daardoor raakt Job hevig geëmotioneerd. Hij zegt tot God dingen, waarvoor hij later de hand op de mond moet leggen en moet door God terecht gewezen worden als een bediller en aanklager. Bij Prediker is de toon anders. Minder hoog: minder fel. Hij zegt wel sterke dingen en zijn woorden zijn inderdaad als prikkels, zoals het nawoord zegt (12 : 11), maar toch hebben ze steeds iets afstandelijks. Het zijn in alle nuchterheid gekozen woorden, waar nadenken aan voorafgegaan is en een spoor van onbeheerstheid aan ontbreekt. Dat komt doordat Prediker op een radikaal andere wijze op het kwaad stuit. Job wordt er door verrast, maar Prediker niet. Integendeel: Prediker zette zijn hart er op om na te vorsen en onderzoek te doen (: 13), maar hij weet al tevoren wat hij zal ontdekken.

De bewering dat hij het plan heeft opgevat om een onderzoek in te stellen is min of meer retorisch. Hij zou bij wijze van spreken zijn boek hebben kunnen schrijven op dezelfde dag dat hij deze woorden schreef. Dat het (zo te zien!) niets uitmaakt of je rechtvaardig bent of niet, dat je van het werk van God niets kunt ontdekken, dat goddelozen in een praalgraf liggen en dat rechtvaardigen uit de heilige plaats zijn weggestuurd, dat een zondaar honderd maal kwaad doet en toch oud wordt, hij weet het allemaal al.

Hij heeft er al lang over nagedacht. Geen ellende, geen bende, geen toestanden kunnen hem meer verrassen.

Wat nu het meest verrast in dit boek is, dat een wijze, die het leven tot op het bot heeft bekeken, de gang van zaken (onder de zon!) tot op de draad heeft gevolgd, die meer onrecht heeft gezien dan de meest negatieve ombudsman bij elkaar kan telefoneren, zich nergens rechtstreeks tot God richt om Hem aan te klagen. Niemand, die in deze tijd een hoge toon tegen God aanslaat kan zich daarvoor op Prediker beroepen.

Hoe anders is dat binnen het boek Job, waar we de klachten van een geslagen mens horen overgaan in aanklachten tegen God, al worden die herroepen. Zou het mogelijk zijn, het is natuurlijk maar een veronderstelling, dat Prediker dit gesprek met God al achter de rug heeft? Dat hij al bij God geweest is met zijn klachten? Zou dat geen prachtige verklaring zijn voor het feit dat hij zich nergens rechtstreeks met een aanklacht tot God richt, en dat God ook niet aan het Woord komt in zijn boek?

Spaart hij juist zo geen ruimte uit voor een laatste woord van Gods kant? Geeft hij zo niet tekenen dat hij op zo'n laatste woord hoopt en er op rekent dat er ergens een diepe wijsheid is, die 's levens raadsel kan verklaren? Het is toch ondenkbaar dat iemand, die deze dingen niet met God heeft uitgepraat, zijn ogen wagenwijd open houdt naar een

Inhoud

- 33 Ds J. Kranenburg,
Onder de zon (1)
- 34 Drs H. de Jong,
Amsterdam-'86
- 35 Drs P. J. van Kampen,
De weg naar Nicea (5)
- 35 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 37 Prof. dr H. J. Jager,
Een abc van het Nieuwe
Testament - Prediken (2)
- 37 Ir A. Kadijk,
Ingezonden
- 38 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 39 Drs O. Mooiweer,
Persschouw

wereld die bol staat van onrecht en dan zijn lezers toch voortdurend verwijst naar de vreze Gods?

Toch is zijn boek één doorlopend protest.

Niet tegen God, maar tegen de gangbare wijsheid van zijn dagen.

De wijsheid in de dagen van Prediker overschat zichzelf gruwelijk en is zo geen echte wijsheid meer, maar verworpen tot dogmatisme waarmee het leven, de gang van zaken onder de zon geweld wordt aangedaan.

Zij leeft bij gestolde waarheden, die de werkelijke gang van zaken op aarde en dus onder de zon, geen recht doen. De meest uitgesproken vertegenwoordigers van deze verworpen wijsheid ontmoeten we in de woorden van Job. Zij zijn zonder twijfel waarheid op het spoor als zij menen dat oprecht en dwaasheid rampspoed tot gevolg behoren te hebben. Wil het onder de zon allemaal een beetje redelijk verlopen dan moet het kwaad gestraft worden. Maar nu hebben zij dat stuk waarheid in systeem gegoten en opereren met de omgekeerde stelling: als wij op lijden stuiten moet de mens die door het lijden getroffen wordt een dwaas, een

zondaar zijn. In Job 22 horen we Elifaz de meest absurde aanklachten uiten tegen Job. Hun theorie moet feilloos zijn, dus is Job een zondaar. En zo maken zij de gang van zaken onder de zon kloppend.

Op een uiting van deze wijsheidsvorm stuiten we ook in het evangelie van Johannes. Daar blijkt het geestelijk klimaat fundamenteel niet zo sterk veranderd te zijn. De discipelen zien een blinde (Joh. 9 : 1v.) en trekken daaruit zonder aarzeling, naar de wijsheid van hun dagen, de konklusie dat hier van zonde sprake is. De vraag is alleen: bij de blinde of bij zijn ouders? Het antwoord van de Heiland bedoelde geen ontkenning te zijn van het verband tussen schuld en straf, maar de Meester richt zich tegen de wijze waarop de wijsheid gebruikt wordt: ze is in systeem gebracht en in stel-

ling gebracht om de gang van zaken onder de zon op onbarmhartige wijze restloos te verklaren!

Tegen deze verstarde wijsheid keert zich Prediker. Hij verweert zich daartegen niet door nu op zijn beurt de hele vergeldingsleer maar los te laten, maar wijst met de meest sterke woorden aan dat je 'onder de zon' rondkijkend merkt dat het niet naar deze wijsheid toegaat en dat een mens, hoezeer hij zich ook af tobt onder de zon niet kan ontdekken dat God zich aan deze regel houdt. In 8 : 17 keert Prediker het ganse gewicht van zijn ervaringen rechtstreeks tegen de wijze van zijn dagen: wanneer soms een wijze mocht zeggen (en ongetwijfeld heeft Prediker het horen zeggen) dat hij het weet; hij kan het niet ontdekken.

De wijsheid, die zich houden moet aan wat zij onder de zon

waarneemt is ontoereikend om de raadsels van het leven op te lossen.

Het fijne van het boek Prediker is dat de weg naar een antwoord toch eigenlijk zo eerbiedig open wordt gehouden. Dat gebeurt vooral in de voortdurende herhaling van de woorden 'onder de zon', waarmee Prediker zijn slotkonklusie dat alles ijdelheid is, sterk relateert. Alles is ijdelheid! Ja, onder de zon, zo te zien. De wijze kan met zijn wijsheid niet boven de zon uitkomen. De zon is wel niet zijn kennis-horizon, maar wel de grens van zijn ervaring. Maar wie weet van 'onder de zon' weet ook van boven de zon. Als er een antwoord is moet dat dáár vandaan komen. Vanuit de hemel. Daarom moet de ware wijsheid zijn wortels boven de zon hebben, in de vreze Gods.

de waarde van alle in dat verband gemaakte opmerkingen, wil ik onze lezers vertellen wat mijn bijdrage aan dit gesprek is geweest. Ik bedoel daarmee ook het nadenken over evangelisatie onder ons te stimuleren en aan te scherpen. Ik bracht daar in de kring der broeders namelijk een gedachte onder woorden die mij de laatste tijd sterk bezighoudt en die ik als het ware in bespreking geef.

★ ★ ★

De grote vrijheid in ons land waar deze conferenties van profiteren heeft een keerzijde, namelijk de *onverschilligheid*. Ik heb van de vorige conferentie in 1983 nog de t.v.-beelden in mijn herinnering van zwarte evangelisten die op het Amsterdamse strand in Zandvoort het evangelie verkondigden aan topless meisjes en vrouwen. Schokkend moet dat voor deze argeloze jonge mensen geweest zijn. Schokkend voor hen en beschamend voor ons. Dit was namelijk geen incident maar een symptoom. Hebben wij in onze steden onze tijd voor het evangelie niet gehad? Ik heb nu in mijn zestienjarige dienst in de hoofdstad verschillende kruistochten over Amsterdam zien gaan (de laatste: er is hoop) en ik zou willen zeggen: bespaar ons een volgende! Veel resultaten heb ik er niet van gezien. Als kerkelijke christenen raken wij er gefrustreerd van. Ik wil niemand ontmoedigen die in onze hoofdstad in de evangelie-verkondiging naar buiten werkzaam is, maar het is wel kleinschalig enkelingen-werk en mond-op-mond-beademing geworden.

Daar komt nog bij dat het anti-amerikanisme onder ons groot is. 'Zal deze vreemdeling ons de les komen lezen?', zeiden de verwaande mensen van Sodom over Lot. Ik denk dat onze goede Billy hetzelfde te horen kan krijgen.

★ ★ ★

„De velden zijn wit om te oogsten” – dit woord van Jezus heeft al veel evangelisatie-activiteiten op gang gebracht. Maar wordt de situatie er altijd wel juist mee getaxeerd? Als ik er nu eens een ander bijbelwoord naast zet, van Jesaja (8 : 16, 17): „Bind de getuigenis toe, verzegel de wet onder mijn leerlingen. En ik zal wachten op de HERE, die zijn aangezicht verbergt voor het huis van Jakob, ja, op Hem zal ik hopen”? Zou dat niet kunnen, dat de Here God zijn aangezicht verborgen heeft voor Nederland? En dat de gemeente van Christus bij ons dus meer met een

AMSTERDAM - '86

Onlangs woonde ik een kleine bijeenkomst bij van vertegenwoordigers van kerken uit de orthodoxe hoek in ons land. De bedoeling was dat we een afgezant en medewerker van de bekende evangelist Billy Graham, de heer Werner Burklin, zouden ontmoeten, in verband met de voor 1986 in Amsterdam geplande wereldconferentie van reizende evangelisten.

In de zomer van 1983 was er in de hoofdstad van ons land een soortgelijke conferentie gehouden die door maar liefst vierduizend evangelisten werd bezocht. Toch moesten toen velen die zich als deelnemer hadden opgegeven worden teleurgesteld omdat de organisatie op zo'n geweldige toeloop niet berekend was. U had dat trouwens moeten zien daar in de RAI in Amsterdam! Alleen al die veelkleurigheid in kledij was een lust voor het oog! Maar wat nog mooier was: onze broeders en zusters uit Afrika en Azië waren in de meerderheid en dat bepaalde de sfeer. Ze hadden hun waakzaamheid en onderdanigheid tegenover ons blanken afgelegd en voelden zich geheel thuis. Vooral uit de zeer joviale begroetingen viel dat op te maken! En wat hebben ze geluisterd en onderling gepraat!

Onze Amerikaanse gast vertelde met groot enthousiasme hoe voorspoedig alles destijds is verlopen. Ik was er trots op dat onze stad Amsterdam met haar machtige faciliteiten als die van het RAI-congrescentrum zo in de smaak viel bij organisatie en deelnemers. Het was ook werkelijk

DOOR H. DE JONG AMSTERDAM

overweldigend wat daar allemaal kon en gebeurde.

Maar ook ons land bleek een goede keus te zijn geweest. Vooral vanwege de grote vrijheid van in- en uitreizen die bij ons bestaat. Het is zelfs voorgekomen dat deelnemers zonder paspoort, na telefonisch contact tussen douane en organisatie, Nederland zijn binnengekomen en de conferentie hebben bezocht.

★ ★ ★

En nu zijn er dus plannen voor een vervolg-conferentie in 1986. Geen wonder dat daarvoor opnieuw ons land en onze hoofdstad zijn uitgezocht. Men verwacht ditmaal het dubbele aantal deelnemers: achtduizend mensen, mannen en vrouwen van over de hele wereld die in hun land en in hun taal de blijde boodschap van onze Verlosser

verkondigen. Het is een hartverwarmend vooruitzicht dat al deze broeders en zusters, die vaak minimaal geschoold zijn, op de aanstaande conferentie geïnstrueerd en gestimuleerd zullen worden. Het lijkt ons een goede gedachte van de ouder wordende Billy Graham, dat hij op deze wijze zijn kracht zoekt in de *overdracht* van zijn buitengewoon grote begaafdheid als evangelist. Het zou jammer zijn wanneer deze grote kaars opbrandde zonder eerst vele kleine kaarsjes te hebben aangestoken.

★ ★ ★

Het ging er nu in ons kleine kring-gesprek om of aan deze conferentie Amsterdam-1986 ook een *kruistocht*-Amsterdam verbonden zou moeten worden. Billy Graham wilde daarover de mening weten van zijn geestelijke achterban in ons land. 'Wat denken jullie ervan als wij deze conferentie tevens gebruiken als een evangelisatie-campagne voor de hoofdstad en haar omgeving? Zullen wij daarvoor kunnen rekenen op de geestelijke (niet direct financiële) steun van kerkelijk Nederland?'

Bij de beantwoording van deze gerichte vraag ging het hoofdzakelijk over de jammerlijke kerkelijke gebrokenheid van christelijk Nederland. Wat betekent eigenlijk 'geestelijke achterban' in dit verband? Inderdaad is dit een aspect dat zeker bedacht moet worden. Wij zijn kerkelijk geen eenheid en zelfs geestelijk kunnen wij niet als één blok achter Billy Graham's werk staan.

Zonder nu iets af te doen van

naar binnen gekeerd dan met een naar buiten gekeerd bestaan moet rekenen? Want Amsterdam (om me daartoe te bepalen) is wel op zoek, maar niet naar Christus.

☆☆☆

Samengevat: laat de heer Graham voor zijn evangelisten-conferentie een goed en strategisch gebruik maken van de vrijheden die ons land hem (vooralsnog) verschaft.

Er is in de wereld geen betere gelegenheid dan hier. Zonder enig chauvinisme moeten we het unieke van onze situatie op dit moment zien en gebruiken.

Maar laat de Graham-organisatie voor grootschalige evangelisatie-campagnes het oog liever laten vallen op steden als Singapore of Nairobi. Het wil hier niet meer, is mijn indruk.

En als het waar is dat Ronald Reagan tegen ondernemende jongelui van zijn land zegt: go west, dan zou ik wel tegen christen-jongeren die om een Koninkrijks-taak verlegen zitten willen zeggen: go east, go south – zoals er onder ons verschillende trouwens al doen!

De weg naar Nicea

5. Tesamen bijeen

God was niet altijd Vader van de Zoon; maar toen de Zoon in het bestaan geroepen werd en werd geschapen, werd God zijn „Vader” genoemd.

weergave Ariaans standpunt door Athanasius ¹⁾

... En in één Here Jezus Christus, de eniggeboren Zoon van God, geboren uit de Vader vóór alle eeuwen God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God; geboren, niet gemaakt; van het zelfde wezen met de Vader, door Wie alle dingen gemaakt zijn ...

Geloofsbelijdenis van Nicea, „onze versie”.

318 bisschoppen

In groten getale waren ze gekomen, de bisschoppen. In Nicea, de tweede stad van het gebied Bithynië, waren ze ontboden. De keizer wenste hun aanwezigheid, ze werden door het ambtenaren-apparaat voortgeholpen en reisden op staatskosten. Want Constantijn wilde een christelijke vorst zijn. En hij maakte zich zorgen om de eenheid binnen het Rijk.

Ze kwamen in groten getale. De

DOOR
P. J. VAN KAMPEN
ZEIST

meldingen lopen uiteen. In een brief die Constantijn aan mensen te Alexandrië schreef noemt hij een getal van ruim 300. Eusebius van Caesarea, de beroemde Kerkhistoricus noemt een aantal van ruim 250. De kerkvader

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Athanasius zegt dat het er 300 waren (hij zegt dat overigens pas 25 jaar na het gebeuren.) Later werd als officieel aantal opgegeven van het getal van 318.

Dat zou dan betekenen dat één zesde van alle bisschoppen aanwezig was. Een imponerend percentage. Ze kwamen overigens bijna alleen uit het Oosten, waar het conflict speelde. De Westelingen bleven grotendeels afzijdig. Maar iets anders intrigeerde de tijdgenoten meer: de mystieke betekenis van dat getal 318. Er is een plaats in de Bijbel waar dat getal voorkomt. In Genesis 14 lezen we hoe Amrafel, Ariok, Kedorlaomer en Tidal, koningen van o.a. Sinear en Elam, strijd voeren tegen de koningen van Sodom, Gomorra en omliggende plaatsen. Ze overwinnen deze vorsten en voeren hen en hun bevolking weg. Als Abraham daarvan hoort – ook zijn neef Lot hoort tot de weggevoerden – „bracht hij zijn geboefenden, degenen die in zijn huis geboren waren, in de strijd, 318 man, en achtervolgde hen tot Dan toe.” (Genesis 14 vers 14).

Met dat aantal verslaat hij de overmacht der vorsten en bevrijdt Lot en de anderen. Evenzo bevrijdden de daar aanwezige bisschoppen de in slavernij gebrachte waarheid, aldus de rede-nering.

Het is overbodig te zeggen dat dit soort gegoochel met cijfers etc. ver van ons afstaat. Maar het blijft een mooi verhaal. ²⁾

„Belijders”

Belangrijker is het gegeven dat maar heel weinig van de aanwezige bisschoppen echt theologische „fijnproevers” of dogmatische deskundigen zijn. Maar ze zijn wel „een synode van belijders” genoemd, door de grote Kerkvader en prediker Johannes Chrysostomos.

Het waren belijders, een term voor hen die in tijd van vervol-

Toepassing

Vorige week vertelde ik iets over een ontmoeting met een Chinees op West-Borneo. Toen ik bij die man ging schuilen voor het noodweer was ik op thuisreis. Ik had de nacht daarvoor in een afgelegen kampong doorgebracht en 's avonds verteld, ook toen, over Jozef. Nu komen er in de geschiedenis van Jozef, de zoon van vader Jakob, nogal wat dromen voor: Jozef heeft zelf gedroomd van zijn broers die voor hem bogen en de schenker en de bakker van Farao hebben gedroomd en Farao zelf; al die dromen werden werkelijkheid. Ik had in de vertelling uiteraard niet in het bijzonder op die dromen gewezen, maar ze kwamen in het verhaal toch voor. Ik merkte opwinding onder de mannen die luisterden en toen de vertelling uit was, nam het kamponghoofd het woord. „U bent hierheen door God gezonden”, zei hij. Ik behoefde over die verklaring niet lang verbaasd te zijn, want de toelichting kwam er meteen achteraan. „Wij hebben opdracht van de Pemerintah, de overheid, om de brug in de weg daarginder, van een nieuw wegdek te voorzien, maar onze oude aartsvader hier heeft gedroomd dat daarbij een ongeluk gebeuren zou en

Pastorale Notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

dat enkelen van ons verdrinken zullen. Wij zijn dus niet aan de brug gaan werken, maar de ambtenaar van Openbare Werken is hier vanmorgen geweest en hij heeft ons met gevangenisstraffen bedreigd, als we de brug niet repareren. Wij hebben toen van de droom van de oude man verteld maar de ambtenaar zei, dat dromen bedrog zijn. En zie, nu komt U hier met het heilige boek en horen we dat dromen geen bedrog zijn. Ons besluit staat nu wel vast: we beginnen niet aan die brug”.

Ik weet niet hoe ik me uit dit probleem gewerkt heb. De mannen hadden een toepassing gemaakt uit het bijbelse verhaal en dit stijfde hen in het verzet tegen de overheid. Hier kon, ook voor mij, narisheid van komen. Ik heb zeker geen fraaie oplossing aan de hand gedaan, want dan had ik nog wel geweten wat ik gezegd heb. Ik ben het

vergeten. Maar ik heb later herhaaldelijk aan dit voorval teruggedacht. Vroeger was er een toepassing in de preek; later werd gezegd, dat een toepassing niet zo nodig was: de gemeente moest leren zelf de toepassing te maken. Maar wat wordt het dan soms moeilijk. Je spreekt bijvoorbeeld over psalm 91 of over psalm 121. Of over: En al wat gij in het gebed gelovig vragen zult, zult gij ontvangen, Matth. 21 : 22. Dan getuigt de één dat dit alles waar is, hij mag uit ondervinding spreken. De ander zegt, zulke beloften niet meer te durven geloven, wegens teleurstelling. Zijn of haar gelovig gebed is niet verhoord. Ik hoorde voor de t.v. een visser vrijmoedig roemen over Gods bewarende hand: hij was bij een schipbreuk gered. Hij vertelde er wel bij, dat zijn broer bij dat ongeluk omgekomen was. Kijk, dan begrijp ik dat getuigenis niet meer. Ik zou, geloof ik, thuis, in kleine kring, gedankt hebben voor mijn redding en misschien zou iemand gedaan hebben als die vader, die bij de dood van zijn zoon klaagde: Was ik in jouw plaats maar gestorven! Ik geloof dat de bijbel bedoeld is om er eerbiedig naar te blijven luisteren en niet om, na maar half geluisterd te hebben, zelf aan het praten te slaan.

ging gemarteld waren. Hadden ze met hun leven betaald, dan heetten ze *mártelaren*. „Belijders” waren zij die martelaar hadden kunnen zijn!

En „belijders” waren ze. „Velen van hen droegen de uiterlijke tekenen van vervolging, zoals Paulus van Neo-Caesarea, wiens handen met hete ijzers waren verschroeid en verlamd. Twee Egyptische bisschoppen waren een oog kwijtgeraakt. Een van hen, Pafnutius, die ook pezen waren doorgesneden, werd door de Keizer uitgekozen, die zijn verminkte gelaat kuste...”

Het was met name deze eigenschap die, naar de mening van tijdgenoten en latere geslachten, dit eerste Oecumenisch Concilie zijn gewicht gaf. „Het was niet zozeer een kwestie van getallen, ook niet de gunst van de keizer, maar de erop volgende algemene instemming van de getrouwen met de beslissingen, die deze hun geldigheid verleenden.”³⁾

Het is goed dat op te merken. Sommigen waren hartstochtelijk, lichtgeraakt, haatdragend. Lang niet allen snaptten ten diepste waar het om ging. En toch... Toch kwam er iets goeds uit. Geen kerkvader op het concilie – behalve Athanasius dan – was echt een „theologisch zwaargewicht”. En toch werden veelal zeer goede beslissingen genomen. Wijst dat niet op wezenlijke inspiraties door de Heilige Geest?

In het kort

Een paar gegevens in het kort. De keizer was geregeld aanwezig. Constantijn had een adviseur, bisschop Hosius uit het Spaanse Cordoba, een westerling dus. Die had hierdoor een belangrijke stem in het kapittel en hij was anti-ariaan, al begreep hij niet alles.

Arius sprak voor de keizer en de keizer mocht hem niet. Ook dat is belangrijk. De partij van Arius snapte meteen dat dat een uiterst belangrijke factor was. Eusebius van Nikomedia, de man die later Constantijn op zijn sterfbed zou dopen, en anderen zagen het somber in en ze kregen gelijk. Toen er echt gestemd moest worden, kreeg Arius de steun van 17 bisschoppen. Dat was eindeloos minder dan het aantal dat iedereen – hijzelf inclusief – had verwacht.

De Belijdenis

Al spoedig na het begin van het Concilie begint het grote werk. De formulering die de Ariaan Eusebius van Nikomedia voorstelt, wordt vierkant afgewezen. Zijn felle tegenstander, de bisschop van Antiochië, Eustathius,

schrijft: „De formulering van Eusebius werd naar voren gebracht die onverhuld bewijsmateriaal bevatte van zijn godslastering. Vooral gaf de voorlezing aanleiding tot groot hartzeer bij het gehoor, vanwege haar afwijken van het geloof, terwijl het onherstelbare schande laadde op de schrijver. Nadat de bende van Eusebius duidelijk in het ongelijk was gesteld en het schandelijke geschrift voor ieders ogen was verscheurd, legden sommigen van hen, onder het mom de vrede te willen bewaren, allen behalve de meest bekwame sprekers het zwijgen op.”

Daarna kwam er een voorstel van Eusebius van Caesarea, ons vooral als kerkhistoricus bekend. Hij was toen een van degenen met een duidelijke sympathie voor Arius, zonder dat dat – volgens sommigen althans – inhield dat hij een echte Ariaan was.

De tekst die hij voorstelde, en die van kanttekeningen werd voorzien, kwam er tenslotte zó uit te zien:

„Wij geloven in een God, de almachtige Vader, Schepper van alles wat zichtbaar en onzichtbaar is. En in één Heer Jezus Christus, de Zoon van God, geboren uit de Vader, eniggeboren, van het wezen en de natuur van de Vader, God uit God, Licht uit Licht, ware God uit de ware God, geboren, niet geschapen, een in wezen met de Vader...”

Het einde van dit verhaal, dat – het zij hier vermeld – niet helemaal gelijk is aan de ons bekende versie van de „Geloofsbelijdenis van Nicea” (die is van 381 A.D.), is als volgt:

„En hen die zeggen:
‘Er was een tijd toen Hij niet was’
en: ‘Voordat Hij was geboren, bestond Hij niet’
en: ‘Hij kwam voort uit het niet-bestaande’
of hen die beweren dat de Zoon van God van een andere natuur of van een ander wezen is, of geschapen, of veranderlijk is, doet de katholieke en apostolische Kerk in de ban vloek.”

Geen tittel of jota

Waar het daarbij om ging is vrij duidelijk, denk ik. Alle Ariaanse uitspraken werden in de ban gedaan. Als de Zoon, zoals de Schrift zegt, „verwekt” is, dan

betekent het niet dat Hij „uit niets” ontstaan is! De latere tekst zegt ook: „geboren, niet gemaakt”. (Waarbij het wel de vraag is of iemand nu precies zich daarbij het exacte verschil kan voorstellen, laat staan uitleggen! Niettemin, zo doe je recht aan de Bijbel!)

De term „uit God” werd in het oorspronkelijke concept te vatbaar voor verschillende uitleg gevonden. Suggereerden de Ariënen niet dat dat „uit God” ook op ons kon slaan, ons mensen? Als bewijstekst voerden ze onder andere aan 2 Korintheërs 5 vers 17 en 18a: „Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie het nieuwe is gekomen. En dit alles is *uit God*...”

De Vaders zagen het gevaar – zo vertelt Athanasius later – en voegden toe „van het wezen van de natuur van God”. Dat maakte Christus’ positie uniek, voor ons onnavolgbaar.

Een grote discussie kwam bij de vraag of Christus „gelijk” van wezen of „gelijksortig” van wezen aan de Vader was. Toen de Vaders over de vraag zich bogen of men zeggen kon of moest: „in alle dingen gelijk de Vader”... was daar voor Ariënen ook een eventueel maas in het net. Haalt Paulus op de Areopagus (Handelingen 17 vers 28) ook niet – met instemming – de versregel aan: „Want in Hem leven en bewegen wij ons; Want wij zijn van zijn geslacht.” Ook daar werd het gat duidelijk gedicht. De formulering liet geen Ariaanse uitleg meer toe.

Er werd dus gestreden over de termen „homo-ousios” of „homoi-ousios”. Was Christus gelijk in wezen of „gelijksortig” in wezen, zoals Arius leerde? Een zaak die ver boven woordenspel uitgaat. Om de al eerder geciteerde Echternach nogmaals aan te halen: „Zo begon de strijd om de iota. Het werd een wereldoorlog.”

Verbannen

De strijd was gestreden. Op de vastgestelde datum – er is reden te denken dat dat 19 juni 325 was – werd in aanwezigheid van de keizer de Belijdenis voorgelezen door Hermogenes, later bisschop van (het Cappadocische) Antiochië. Alle bisschoppen moesten tekenen. Eusebius van Nikomedia maakte bezwaren. Hij weigerde de anathema’s, de vervloekingen, te tekenen. Toch werd de ondertekening slechts door twee Egyptische bisschoppen geweigerd, die daarna met Arius in ballingschap werden gestuurd.

Onnaspeurlijk

En ondanks alle kritiek die op het Concilie mogelijk is – en zeker op de manier waarop de Staat bij zaken der Kerk betrokken was geraakt – kwam er toch iets uit voort dat goed was voor de Kerk. En belangrijk. Vanaf 325 moesten het woord „wezen” Christus’ goddelijkheid handhaven en waarborgen.

De conclusie was, in Echternachs woorden: „Christus is van eeuwigheid aan. Hij is geen schepsel, want Hij is het Woord, door Wie alles is ontstaan. Hij is Gods Zoon van nature, niet door een bijzondere beslissing: daarom komt Hem de aanbidding toe. Overigens is het wezen van Christus zowel voor mensen als engelen onnaspeurlijk.”⁴⁾

We belijden dat, met de Kerk van alle eeuwen. Of we zingen ervan, zoals in gezang 9 van de „Enige Gezangen”:

„O, grote Christus, eeuwig licht,
niets is bedekt voor uw gezicht...”

Of in Lied 476 vers 1, uit het Liedboek:

„Eeuwig Woord, u willen wij bezingen,
God uit God en Licht uit Licht;
Wijsheid, vóór de aanvang aller dingen
spelend voor Gods aangezicht...”

N.B. Het ligt in de bedoeling om over enige tijd het verhaal te vervolgen met Athanasius’ werk en latere Concilies.

¹⁾ Zusters Benedictinessen. *De Heilige Athanasius*. Bonheiden, 1980, p. 48. Citaat uit Athanasius’ werk.

²⁾ Ontleend aan A. E. Burn. *The Council of Nicaea*. London, 1925, p. 21.

³⁾ Burn. p. 24. Citaat uit Chrysostomos’ *Oratio Contra Iudeos III* 3.

⁴⁾ H. Echternach. *Kerkvaders. Ketteren en Concilies*. Amsterdam, 1965, p. 107, 108.

DRUKWERK

Kuize uit meer dan

1000

geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

Bij geboorte en huwelijk ontvangt u een felicitatiepakket.

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

Een abc van het Nieuwe Testament

Prediken (2)

Het spreekt vanzelf, dat in 2 artikelen alleen maar enkele punten kunnen genoemd worden, die voor de prediking van belang zijn. Slechts een paar hoofdzaken. Ergens in de Schrift is sprake van fijngevoeligheid om te onderscheiden waarop het aankomt. Naar mijn mening vallen daaronder ook de volgende onderdelen.

Het zal vooral ouderen onder ons bekend zijn, dat in de jaren na de vrijmaking er nogal eens gesproken werd van „doorgaande reformatie”. Van mij werd toen door sommige broeders en zusters verwacht, dat ik op de kansel zou voorstellen, wat vrijgemaakten moesten doen in allerlei omstandigheden. Men wilde graag horen welke krant men moest lezen. Bij welke organisatie men zich moest aansluiten. Naar welke school men eigenlijk z'n kinderen moest sturen. Of iemand nog wel lid kon blijven van het C.N.V. of dat men zich moest aansluiten bij het G.M.V. Wat men moest kiezen op „elk terrein des levens”. 'k Heb daar stichtelijk voor bedankt. Dat was niet de taak van een dienaar van het Evangelie. Hij heeft de blijde boodschap te verkondigen. En wat Christus bevolen heeft. Maar mondige gemeenteleden moeten en kunnen zelf kiezen hoe zij dat in praktijk hebben te brengen op elk levensterrein. „Wanneer – zo zei ik – wij samen het zover brengen, dat wij de Here kennen in al ons doen en laten, moet elk op zijn terrein uitmaken wat hij lezen mag en welke organisatie hij moet kiezen. Hoe hij z'n kinderen heeft te laten onderrichten, hoe hij met z'n geld moet omgaan enz. enz.” En daarmee ben ik het nog eens. Geen dominee kan heel het leven overzien. Wat er in de handel en het bedrijf omgaat weet hij niet, van politiek en economie, van kernwapens en kernenergie heeft hij evenveel of evenmin verstand als een mondig gemeentelid Tégen oorlog en vóór vrede is ieder christenmens zeker. Evenals tégen hongersnood en vóór voldoende voedsel voor alle volken. Maar hoe dat het beste te bereiken is, dát kan vanaf de kansel niet beslist worden. Een dominee kan en moet vóórhouden, positief, wat de Here bevolen heeft, Zelf of door de apostelen en hij kan en moet waarschuwen tégen zonden op allerlei gebied. Maar de praktische toepassing moet getrokken worden door elk mondig gelovige.

DOOR H. J. JAGER KAMPEN

Een preek moet schriftuurlijk zijn. Daarover zijn we het allen wel eens. We lezen in II Tim. 3 : 15-17: „De heilige schriften kunnen wijs maken tot zaligheid (redding van zonde en dood) door het geloof in Christus Jezus. Elk van God ingegeven schriftwoord is ook nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid, opdat de mens

Gods volkomen zij, tot alle goed werk volkomen toegerust”. De Schrift leert ons niet hoe het heelal in mekaar zit. Niet hoe snel het licht gaat en of de aarde rond of plat is. Daarin spreekt ze de taal van alle mensen. Ook de grootste geleerde op dat gebied zegt: de zon gaat op en onder. Als hij met een schip dicht bij de wal komt zegt hij: Het land nadert. Enzovoort. Ze geeft ook geen maatschappijleer. Maar leert ons hoe wij van zonde en schuld bevrijd worden en wat het ware leven is. We mogen daarbij wel onderscheiden tussen hoofdzaak en bijzaken.

De mantel, die Paulus heeft achtergelaten is niet zo belangrijk als Joh. 3 : 16. De geslachtsregisters van het O.T. niet van zo groot belang als het leven en lijden van de Here Jezus. We mogen en moeten ook gelovig onderscheiden of een voorschrift voor een bepaalde tijd gold of voor immer. Onze vrouwen en meisjes hoeven niet met een hoed of hoofddoek naar de samenkomst der gemeente. Dat was in de tijd van Paulus wel nodig, omdat ze met losse haren geleken op dames van lichte zeden. We mogen wel bieftuk

eten, want dat de heidenchristenen zich moesten onthouden van „het verstikte” (Hand. 15) was om jodenchristenen niet tot zonde te verleiden. Want die waren nog niet vrij van het O.T. ische voorschrift. We mogen en moeten rekenen met de tijd waarin iets werd voorgeschreven. En met de gewoonten van die dagen. Dat Jezus geen vrouwen in zijn apostel-twaalfstal opnam, is nogal vanzelfsprekend. Een vrouw hoorde in die dagen „in de tent” om zo te zeggen. Dat zegt niets over de vraag of een zuster een ambt mag bekleden. Een boodschap voor een bepaalde tijd is nog geen altijd-en-overal-geldende. Wij in een westers land kunnen en mogen onze zendelingen niet voorschrijven, hoe zij hebben te handelen in heel andere omstandigheden onder Bantoes enz. Hoofdzaak bij al deze vragen en toestanden is: redding van zonde en dood en van alle boze machten in deze wereld. De wetten van het O.T. gelden zó niet meer voor ons, al is er wel veel uit te leren. Op allerlei gebied wel. Want het waren wetten ten leven.

Ik noemde daar het woord: leren. De prediking moet de ge-

Ingezonden

Aktie en getuigenis

„De tegenstelling, die de afgelopen jaren binnen de RPF is gecreëerd tussen getuigende en zakelijke politiek is een valse tegenstelling”. Zo luidt één van de uitspraken, die door het federatiebestuur van de RPF op 9 maart 1985 aan de federatieraad zal worden voorgelegd. Terecht pleit de heer Strating te Woerden in „Opbouw” van 11-1-1985 voor christelijke actie als getuigenis. Vrijwel iedereen binnen de RPF is dat met de heer Strating eens.

Het CNV en de RPF vormen voor de heer Strating illustratiemateriaal voor het probleem: actie en/of getuigenis. Het CNV in de goede zin en de RPF als slecht voorbeeld. Het CNV staat volgens hem model voor christelijke actie gericht op hervorming van de samenleving; het CNV zou volgens de heer Strating door recht en gerechtigheid te betrachten scheefgegroeide verhoudingen in de samenleving proberen gezond te maken. Tot zover mijn weergave van zijn standpunt over het CNV.

Hoewel er volop kritiek te leveren zou zijn op achtergrond en acties van het CNV laat ik dit achterwege.

Het gaat mij om de RPF. Uit twee enquêtes en uit de politieke praktijk blijkt, dat het door de heer Strating geschetste beeld van de RPF niet overeenkomt met de werkelijkheid. Ik weet ook wel, dat sommigen suggereren, dat de RPF een getuigenispartij wil zijn. Niet alleen buitenstaanders, maar ook de heer Wagenaar.

Uit de pers krijgt men de indruk, dat het in de RPF gaat om een ideologisch conflict: dat het zou gaan om zakelijke of getuigende politiek.

In de wereld kent men de regel, dat belangenconflicten bij voorkeur door de betrokkenen worden omgebogen tot ideologische tegenstellingen, omdat deze ondoorzichtiger en sociaal acceptabeler zijn. In de RPF kennen we dit verschijnsel helaas ook.

Terecht oordeelt het federatiebestuur van de RPF, dat het tegenover elkaar stellen van getuigenis-politiek en zakelijke politiek een valse tegenstelling is. Ik verwacht, dat het voorstel van het federatiebestuur om actie en getuigenis als onlosmakelijk aan

elkaar verbonden te beschouwen (twee aspecten van één zaak) vrijwel unaniem door de RPF zal worde naangenomen.

ir. A. Kadijk

Dronten, 12 jan. 1985

Naschrift

„De samenvatting van mijn artikel over „christelijke actie of getuigenis” is wel wat eenzijdig. Het ging mij meer om de twee geestelijke stromingen die zich onder christenen meer en meer openbaren, dan om de ter illustratie gebruikte organisaties: het CNV en de RPF. Dat deze geestelijke stromingen: het christelijk getuigenis versus christelijke actie aanwezig zijn is m.i. niet te ontkennen. Dat beide elkaar zouden moeten aanvullen is de heer Kadijk met mij eens. Naar mijn mening slaagt men daar overigens en binnen het CNV en binnen de RPF onvoldoende in. Wat zeker niet bijdraagt tot het samenbinden van beide stromingen is het negeren of zelfs ontkennen van het bestaan ervan. Ik hoop dat de uitspraak van het RPF-bestuur niet als zodanig opgevat moet worden. Beter is het om het bestaan van beide stromingen te erkennen en vandaaruit te werken aan het samenbinden van beide.”

H. Strating

meente ook leren. Nu denken wij bij leren onwillekeurig aan veel weten. Om te kunnen leren moet zowel de leraar als de leerling een goed intellect hebben. Dat komt omdat ons onderwijs nog steunt op het griekse onderwijs. Het was de griekse wijsgeren niet zozeer om de levenspraktijk te doen. Maar om het bijbrengen van inzicht en het ontwikkelen van de persoonlijkheid. Dat was onder het O.T. heel anders. De rabbi's leerden de wet. En de leerlingen moesten horen en gehoorzamen. Het gehoorde in praktijk brengen. De leer was de aanwijzing wat men moest dóen. Natuurlijk kwam daarbij ook weten te pas. Maar dat weten was nodig voor de praktijk en was daarop gericht. Men moest weten wat men doen moest.

En dat is ook een belangrijk deel van de leer van Jezus en van de apostelen. Denkt maar aan de Bergrede. Daar beveelt Hij z'n leerlingen: „Laat uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken mogen zien”. En als Hij allerlei voorschriften aan z'n discipelen heeft gegeven, die ze moeten onderhouden, dan eindigt hij met de waarschuwing om niet alleen maar hóórorders te zijn en te zéggen: Here, Here, maar om te zijn dáders. Ze moeten doen de wil van de hemelse Vader en anders zijn ze werkers of daders der ongerechtigheid. En de opdracht voor de apostelen is: Preekt het Evangelie, verkondigt Gods grote daden. We moeten dus weten, wat God en wat Christus tot onze verlossing hebben gedaan. Maar dan volgt er het even belangrijke: Leert de volken onderhouden wat Ik geboden heb. Er is sprake van leringen, die geboden van mensen zijn. De Schriftgeleerden maakten daarvoor het gebod Gods krachteloos.

En de apostelen hebben in hun brieven tegen zulke menselijke overleveringen gewaarschuwd en aangedrongen om te leren wat in overeenstemming was met de godzaligheid. We spreken terecht van de praktijk van de godzaligheid. Het leven van de gelovigen in het doen en laten van alle dag. We komen in de kerk om getroost te worden door de blijde boodschap. Door te horen wat God en de Here Jezus en de Heilige Geest gedaan hebben en doen voor onze redding. Maar dan ook om vermaand te worden. En ik kan me wel vinden in de uitspraak van iemand, wiens naam ik vergeten ben: Als we uit de kerk komen moeten we in elk geval ook gehoord hebben, wat we in de week die voor ons ligt hebben te doen.

De Schrift geeft ons geen dogmatiek, een systeem van waarheden. We mogen dogmatici het plezier gunnen om te proberen zulk een systeem in elkaar te zetten. Dat mag ook geprobeerd worden in de Belijdenis. Maar tenslotte is die Belijdenis geen „gids” in het oerwoud van de Schrift. Dan wordt die gids eigenlijk belangrijker dan de Schrift. Niet de Schrift moet verklaard worden naar de Belijdenis, maar omgekeerd de Belijdenis naar de Schrift. Dat is althans mijn overtuiging.

Dan noem ik nog een eigenschap van de preek: Ze moet eenvoudig zijn. In de taal die elke hoorder verstaat. Dus geen speciaal theologische woorden die niet algemeen bekend zijn. Dus in de taal van het volk. Van Luther wordt gezegd of misschien heeft

hij het zelf verteld, dat hij toen hij bezig was met z'n vertaling van de Bijbel in het Duits, naar de markt ging om de volkstaal goed te leren kennen. Want voor dat volk schreef hij z'n vertaling. Het is hem naar algemeen wordt erkend prachtig gelukt.

Over een duitse professor wordt het volgende verteld: Hij was hofprediker. Hij mocht dus preken voor keizer Wilhelm II en zijn hofhouding. In de voorzittingen zaten dus allerlei hoogheden. Aan de predikant werd eens gevraagd of hij niet zenuwachtig was, als hij voor die groten der aarde moest preken. Z'n antwoord was: Ik let niet speciaal op hen, maar ik preek zo, dat het keukenmeisje achter in de kerk me kan volgen. Als die het verstaan kan, dan moet de keizer en zijn gevolg het ook maar begrijpen.

Een leerzaam verhaal. Een predikant moet de spraak van z'n gehoor kennen. Dat gehoor bestaat voor een groot deel uit wat wij noemen ongeleerde en onontwikkelde broeders en zusters. Maar al zouden zij ook een heel kleine minderheid vormen, dan moet er zo gepreekt worden, dat zij het gehoorde kunnen verstaan. Hoe zullen ze anders de gehoorde beloften geloven en de bevelen gehoorzamen? En als zij het kunnen verstaan dan toch zeker de ontwikkelden nog beter. Dát heeft mijn preken, zeker in latere jaren beheerst. Ik dacht en denk: Als m'n Moeder onder mijn gehoor zat, moest zij die preek van a tot z kunnen volgen. Mensen, die alleen de lagere school hebben doorlopen zijn heus niet dom. Vaak wijzer dan professoren. Maar ze hebben geen schoolse kennis.

Brief aan Jan van Oord in De Bilt

Beste Jan,

Op donderdag 10 januari j.l. nam je afscheid als lid van de Raad van Bestuur van de Van Oord Groep N.V. Ik zeg het verkeerd. Je nam geen afscheid, maar je vierde afscheid en je was daarbij, zoals je het zelf zei, een dankbaar mens. En over de inhoud van die dank liet je geen twijfel bestaan. Je vierde dus je afscheid temidden van je gezin en je familie, je vrienden en gemeentelieden, je collega's en andere relaties. En de minister van verkeer en waterstaat kwam persoonlijk naar het Muziekcentrum in Utrecht om je vriendelijk toe te spreken en je persoonlijk een onderscheiding op te spelden.

Je werd officier en als zoon van iemand die 'voor zijn nummer' bij de marine terecht kwam is dat niet gek.

Al met al was het dus echt een viering, een feest met zo'n achthonderd mensen – waaronder de medewerkers van het bedrijf. die vergat ik zojuist even – en een concert.

En nu zit ik achter (of voor) m'n schrijfmachine en schrijf je een brief. Ik denk dat het de eerste brief is die je van me krijgt, de goede wensen op vakantiekaarten buiten beschouwing gelaten. En misschien is het wel de laatste ook. Onze gesprekken zijn meestal mondeling. 't Kwam echter zo maar bij me op om je nu maar eens te schrijven, niet maar een gewone brief maar een brief die ook anderen kunnen lezen, zonder dat jij daar toestemming voor geeft. Kijk Cor er niet op aan, want met haar

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

heb ik zelfs geen overleg gepleegd. We kennen elkaar al zo'n kleine veertig jaar. In 1946 of 1947 ontmoette ik je voor het eerst op de J.V. te Utrecht, waar ik van tijd tot tijd als gast binnenviel. Wat leeftijd betreft loop je wat voor me uit – je vindt dat jammer maar er is niets aan te veranderen – en wat lengte betreft kijk ik ruimschoots over je heen. Wat ons denken betreft, och als we daarover doorpraten zijn er wel wat verschillen, maar als ik jouw en mijn boekenkast bekijk is er toch veel overeenstemming. Als het over water gaat, klopt er weinig meer tussen ons. Ik vind water mooi om naar te kijken, maar jij gaat met water om, niet alleen in je boot maar ook in je werk. Jij hebt me uitgelegd wat droge waterbouw is, daarvoor was ik in de veronderstelling dat water alleen maar nat kon zijn, hoewel ik van het bestaan van droge sherry afwist.

In het Financieel Dagblad van 10 januari was bijna een hele pagina aan jou gewijd. En terecht. Met een foto van jou erbij. Je staat er op, zoals je bent: een stoere Werkendammer, een keurig pak en een grote sigaar in de hand. Met dat stoere bedoel ik niets negatiefs, je vader was dat ook en je weet dat ik hem graag mocht. Ik denk trouwens dat je o.a. door dat stoere door de jaren heen jezelf bent

gebleven. Aan een journalist van genoemd dagblad vertelde je iets over het ontstaan van het bedrijf Van Oord. Ik citeer even: 'We zijn kinderen van de Afscheiding. Het reveil van Kuiper heeft de kleine luiden gewekt. De grote heren in Werkendam wilden geen arbeiders, die toen overgingen en dus werden deze ontslagen. Dit betrof onze grootouders zowel van vaders als van moeders kant. Toen ontstond de wens tot zelfstandigheid. We hebben iets onafhankelijks, iets rebels, ook beïnvloed door de non-stop strijd tegen het water: de Biesbosch'. Kijk, dat rebelse houdt verband met het stoere waar ik het over had. Je weet dat na het overlijden van je vader in 1966 een speciaal nummer van het Calvinistisch Jongelingsblad verscheen (hij was immers een tijdlang voorzitter van de Jongelingsbond). Ik heb me toen nogal verdiept in het verleden van je vader en over je grootvader Govert schreef ik toen het volgende: 'Vader Govert van Oord ging echter niet bij de pakken neerzitten. Als griendwerker wist hij wat werken was. Hij ging als zelfstandige werken. In 1866 kocht hij voor het eerst een griend en ging het rijshout bewerken. Later ging hij meerdere grienden kopen, niet alleen in en bij het Biesbos, maar ook verder langs de Waal en de Merwede.' Dat was het begin, klein maar goed. En toen je vader in 1948 opnieuw begon deed hij eigenlijk hetzelfde. Met 1 dragline en 2 zolderbakken (wat zijn dat eigenlijk voor dingen?) ging hij met jou en je broer Goof aan de slag. Het bedrijf is gegroeid, uitgegroeid tot een middelgoot bedrijf.

Terecht heb je in je toespraak die donderdagmiddag gesproken over het ondernemerschap. Je bent ondernemer geweest – nu niet meer, want je hebt pensioen – maar in dat ondernemerschap heb je steeds weer de mensen gezocht – het sociaal beleid bij Van Oord is goed – en in dat werk wist je je afhankelijk van God en van de kerkelijke gemeente waartoe je behoort. En steeds voordat je behoort in het kerkelijk leven bezig te zijn. Ik denk dat het goed is deze dingen eens te zeggen, want er wordt soms raar tegen ondernemers op- of aan gekeken. Dat is jammer, want ook de bijbel vertelt ons van ondernemers die tevens rentmeesters waren. Je bent een Calvinist, een stoere maar dat mag, en je hebt je daarvoor nooit geschaamd. Zonder je kerkelijke achtergrond had je het ook niet gerund. Nu maak ik een hele sprong. In het kerstnummer van Elsevier stond een artikel van Rex Brico over 'Afrekenen met de kerk'. Vanwege de ruimte neem ik slechts de laatste zinnen over: 'Wie als christen afrekent met kerk-zijn, rekent af met die gemeenschap (van de plaatselijke gemeente – v.w.). En wie als christen afrekent met gemeenschap, rekent vroeg of laat af met zijn geloof. Hij is als een blad zonder stengel, als een graankorrel zonder aarde'. Bij je afscheid heb je gewezen op het belang in je leven van broeders en zusters – ze waren er dan ook op jouw feest – en dat trof me. Want juist die gemeenschap maakt het vandaag mensen mogelijk om christen te zijn in een goddeloze wereld, om christen te zijn in een aannemerswereld waar het niet altijd even netjes toegaat. Zó kon je die donderdag aan het eind van je toespraak zeggen: 'Soli Deo Gloria, Gode alleen de eer.' In dat geloof mag je nog stoer zijn ook! Want zo'n belijdenis temidden van allerlei mensen komt voort uit geloof. Jan, ik houd op. Dit moest me gewoon even op het hart. Ik zou nog wel een tijdje door kunnen gaan, maar je houdt niet van lange verhalen. En al kun je me nu niet de mond snoeren – wat je meestal gepast en soms ongepast ook wel weet te doen in een gesprek – ik zal je gram niet uitlokken. Van ons beider vriend Kees Huijzinga kreeg ik vorig jaar juni ook een open brief. De laatste zin neem ik wat gewijzigd over: En, voor wat jouzelf betreft, met je lieve Cor.: rust een weinig, 'want de reis zou voor U te ver zijn'. Jan, het goede en tot ziens.

Je Peter.

Persschouw

Globaal bekeken

Een lezer diepte een stukje voor ons op, oorspronkelijk geplaatst in het blad *Worldwide*, onder de titel *Tien geboden voor de verkondiging van het Evangelie aan moslims*, geschreven door dr. Tokunboh Adeyemo, een tot het christendom bekeerde moslim.

1. Gebruik het Woord van God.

Moslims hebben respect voor heilige boeken: de wet van Mozes, de psalmen, de evangeliën en de Koran.

Laat Gods Woord voor Zichzelf spreken. U kunt het allerbeste met de evangeliën beginnen, in het bijzonder met Mattheüs en Lucas.

2. Bid zonder ophouden.

Niet u, maar de Heilige Geest wint mensen voor Christus. Zoek zijn leiding en kracht als u het Woord doorgeeft.

3. Betoon oprechte vriendschap.

Als u het echt meent met uw vriendschap, nodig uw moslim-vriend dan bij u thuis uit, besteed veel tijd aan hem en help hem bij problemen.

4. Stel vragen die iemand aan het denken zetten.

Vragen zoals: „Verwacht u dat u naar de hemel gaat?” „Weet u zeker dat God u zal aan nemen?” „Wat zegt de Koran over vergeving?” „Mag ik u vertellen wat hierover in de Bijbel geschreven staat?”

5. Luister aandachtig.

Als u een vraag stelt, dan eist de beleefdheid dat u naar het antwoord luistert, ongeacht hoe lang uw gesprekspartner daarover doet. Het zal u verbazen hoeveel u leert.

6. Wees open over uw geloofs-overtuiging.

Maak zonder enige verontschuldiging duidelijk waarin u gelooft. En toon het aan door gedeelten uit de Bijbel, zodat uw „leer” niet berust op wijsheid van mensen, maar op het Woord van God.

7. Spreek met overtuiging, maar ga niet argumenteren.

Argumenten mogen misschien iets bewijzen, maar u verliest een luisterend oor en uw moslimvriend sluit zich af voor het Evangelie.

8. Spreek nooit laatdunkend over Mohammed of de Koran.

Dit is even vijandig als wanneer de moslim vernederend spreekt over Jezus of de Bijbel.

9. Respecteer de gewoonten en gevoelens van de moslims.

Kwets geen gevoelens door uw bijbel („een heilig boek”) op de vloer te leggen, door te vrij om te gaan met een vrouwelijke gesprekspartner, door gastvrijheid af te wijzen of door het maken van grappen over heilige zaken zoals vasten of bidden.

10. Volhard.

Moslims moeten heel wat denkwerk verzetten als ze met het Evangelie worden geconfronteerd. Maar vertrouw dat het Woord van God zal doorwerken en vrucht zal dragen op Gods tijd.”

Het is goed om van dit stuk, dat we overnamen uit „De Waarheidsvriend”, met aandacht kennis te nemen. Moslims kunnen je burens zijn of worden. Je komt dan met hen nader in contact. Dat kan trouwens ook op andere manieren gebeuren. Hoe stel je je dan op tegenover hen? Hoe kan je dan praktisch vorm geven aan het getuigenis van het evangelie van Jezus Christus? We zullen naar het woord van de apostel Petrus altijd bereid moeten zijn tot verantwoording aan al wie ons rekenschap vraagt van de hoop, die in ons is. Hier zouden wij eigenlijk de woorden **altijd** en **al wie** moeten onderstrepen. Daarom zijn wij dankbaar als iemand, die zelf moslim is geweest, ons wil instrueren, zodat we worden ingelicht aangaande een doeltreffende benaderingsmethode van hen, die God juist in deze tijd op onze weg plaatst. En onze diepste motivatie blijft, dat het Woord van onze God zelf verkondigt, dat het effect sorteert. Laten we dan in dat verband steeds bidden om het gewenste effect van het getuigenis van Gods Geest. Dat zal een verkwikking betekenen voor allen, die zich met liefde en ijver wijden aan de vervulling van hun evangelisatorische opdracht in deze moderne wereld!

O. Mooiweer, Enschede

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.
Voor studenten f 38,— p. jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Vlaardingen

Candidaat H. J. Bruins – op 10 januari j.l. met gunstig gevolg peremptoir geëxamineerd en beroepbaar gesteld door de regio Schiedam, zal op 3 februari a.s. worden bevestigd door ds G. van den Brink van Rotterdam-Overschie en zijn intrede doen in de kerk van Vlaardingen.

Tehuisgemeente Groningen

Ds J. Horsman heeft bedankt voor het op hem uitgebrachte beroep.

Ned. Geref. Kerk Zaandam en Oostzaan

Candidaat L. G. Compagnie heeft het op hem uitgebrachte beroep aanvaard. Voorts heeft hij bedankt voor het op hem uitgebrachte beroep door de kerken van Marknesse en Zwartsluis.

Ds. W. Smouter

Het adres van ds Smouter is met ingang van 29 januari: Julianastraat 61, 2282 RM Rijswijk. Tel. 070-997649.

Prof. dr H. J. Jager

Op 16 februari a.s. hoopt prof. Jager zijn 85-ste verjaardag te vieren.

Wij wensen hem van deze plaats een gezegende dag toe en hopen dat hij de kerken nog jaren mag blijven dienen in Woorddienst en geschrift.

Uit breder kring

Reformatische Maatschappelijke Unie

Reaktie op het „Concept Beleidsplan Emancipatie”

De staatssecretaris mw. Kappeijne-van de Coppelio van emancipatiezaken heeft in juni 1984

een concept beleidsplan Emancipatie gepresenteerd. De RMU meent hierop te moeten reageren vanuit één van de doelstellingen van de RMU, namelijk bezinning vanuit een Bijbels Reformatorische visie op de maatschappelijke functie van haar leden. Met name op hoofdstuk V van dit beleidsplan, waar gesproken wordt over „arbeid” en „inkomen”, wil de RMU reageren. Gesteld kan worden dat de emancipatie-gedachte voortkomt uit een humanistische, neo-marxistische ideologie. In het hoofdstuk over „arbeid” en „inkomen” wordt de doelstelling voor deze twee onderwerpen in het kader van de emancipatie uiteengezet. Er wordt vanuit gegaan dat „de ongelijke maatschappelijke positie van mannen en vrouwen in sterke mate samenhangt met de ongelijke verdeling van betaalde en niet-betaalde arbeid en mede daardoor met de ongelijke inkomensverdeling tussen beide sexen”. Dit is andere taal dan de Bijbel ons te zeggen heeft. God heeft de mens (man en vrouw) niet identiek geschapen („Man en vrouw schiep Hij ze”). Samen, de man en de vrouw, is hun levenstaak om God lief te hebben in huwelijksverband. God gaf man en vrouw een eigen aard en daarom ieder een eigen taak. „De hoofddoelstelling van het emancipatiebeleid op het gebied van arbeid is het bereiken van de situatie waarin ieder volwassen individu, ongeacht de leefvorm waarvan hij of zij deel uit-

maakt, in eigen levensonderhoud kan voorzien.” (pag. 29). De regering wil dit realiseren door „deelname van in principe ieder volwassen individu aan de betaalde arbeid” (pag. 32). Verder zegt de staatssecretaris dat de beste maatregel om haar doel te bereiken is, de arbeidstijdverkorting per dag of per week (pag. 31). Hier komt openbaar waar men de arbeidstijdverkorting (ATV) voor wil misbruiken. Heeft de regering steeds de ATV gepropt als een middel om de werkloosheid terug te dringen, nu komt de geest openbaar die hier achter zit. De regering ziet de deeltijd baan als een voorloper van de gewenste ontwikkeling tot de algemene verkorting van arbeidsduur (pag. 32). Ook maakt de regering het plan bekend om het stelsel van sociale zekerheid te herzien (pag. 41). Het zal in de toekomst (gedacht wordt 1990) onmogelijk worden om als man en vrouw samen van één salaris of uitkering te leven (pag. 42). Het huwelijk en gezin komen aldus bloot te staan aan een frontale aanval. Als de man werkt, zal het niet mogelijk meer zijn van dat ene inkomen te leven. De vrouw wordt gedwongen om ook te gaan werken, om zo samen tot het noodzakelijke inkomen te komen. Met dit beleidsplan dreigt een vrijwillige acceptatie van de emancipatiegedachte te veranderen in een van overheidswege

dwangmatig opgelegde aanvaarding. Volgens dit plan worden „individuele wensen om een andere keus te maken... in hun realiseringsskansen beperkt”. Blijft de mogelijkheid bestaan voor diegenen, die dit op grond van de bijbel afwijzen, om hier van te kunnen afwijken? Op de pagina's 11 en 13 wordt gezegd dat met andere opvattingen rekening wordt gehouden. De hoofd-doelstelling is hiermee in strijd. Nergens in dit beleids-

plan komt naar voren dat ook werkelijk rekening wordt gehouden met andere opvattingen. Een loze kreet op de pagina's 11 en 13. De overheid gaat met dit beleidsplan de haar toegewezen taken ver te buiten. De RMU wijst dit beleidsplan en de daarin voorgestelde plannen en maatregelen af. De overheid roepen wij terug van deze heilloze weg. Terug van een weg die steeds verder van God afgaat.

*Doch gij, mijn ziel, het ga zo 't wil,
Stel u gerust, zwijg Gode stil;
Ik wacht op Hem. Zijn hulp zal blijken.
Hij is mijn rots, mijn heil in nood,
Mijn hoog vertrek; Zijn macht is groot;
Ik zal noch wank'len, noch bezwijken.*

*In God is al mijn heil, mijn eer,
Mijn sterke rots, mijn tegenweer;
God is mijn toevlucht in het lijden.
Vertrouw op Hem, o volk, in smart,
Stort voor Hem uit uw ganse hart:
God is een toevlucht t' allen tijde.*

Psalm 62 : 4 en 5.

In Jezus ontslapen mijn lieve vrouw, onze lieve moeder en oma

JANNIGJE ELIZABETH ROMEYN-BOT

op de leeftijd van 77 jaar.

Doorn: D. F. ROMEYN

Wangs: C. HUEBER-ROMEYN
G. C. HUEBER
Bas
Marc

De Hoef: J. B. ROMEYN
M. K. ROMEYN-ALBRECHT

Doorn, 27 januari 1985
Park Boswijk 335

De begrafenis heeft 31 januari j.l. te Driebergen plaatsgevonden.

HERHAALDE OPROEP

De Stichting Bond tegen het Vloeken gevestigd te VEENENDAAL zoekt in de bestaande vacature een gekwalificeerde kracht als

adjunct-secretaris

al dan niet met volledige dagtaak.

De gedachten gaan uit naar iemand die:

- in ieder geval een academische, dan wel een middelbare of hogere opleiding heeft genoten en zo mogelijk een brede ervaring in de maatschappij (b.v. als legerpredikant) heeft opgedaan.
- zich samen met het bestuur wil bezinnen op het beleid, en de realisering daarvan voor zijn rekening wil nemen in samenwerking met een kleine administratieve staf;
- de bereidheid heeft om vanuit rechtzinnig protestantse opvatting zich in woord en geschrift in te zetten voor de doelstelling van de Bond en de Stichting Wetenschappelijk Fonds, die van de Bond uitgaat;
- goede zakelijke organisatorische en contactuele eigenschappen heeft en tevens het vermogen bezit om initiatieven te nemen op het terrein waarop de Bond zich beweegt.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectieprocedure.

Reeds ingezonden sollicitaties blijven van kracht.

Sollicitaties (zo mogelijk onder opgave van tenminste drie referenten) vóór 17 februari 1985 aan de secretaris dhr. W. F. van Dijk, Stationsweg 96, 6711 PW EDE, bij wie ook nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Opbouw-uitgaven

Binnenkort zal er een herdruk verschijnen van de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”. Deze brochure is al lange tijd uitverkocht, terwijl er nog steeds naar gevraagd wordt. Bovendien komt het onderwerp van deze brochure ter sprake op de komende Landelijke Vergadering te Enschede. Daarom is besloten tot een tweede druk.

Om echter de oplage te kunnen bepalen vragen wij u nu al om bestellingen. Daarvoor kunt u gebruik maken van de onderstaande antwoordstrook.

De inhoud van bedoelde brochure is als volgt:

- Dr. D. Holwerda, Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers;
- Ds. G. Janssen, De vrouw en het ambt in de kerk;
- Rev. Don. A. Codling, Vrouwen - ouderlingen?;
- Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente.

Verder zijn bij de administratie nog voorradig:

- Ds. M. R. van den Berg, Jeremia;
- Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Dr. D. Holwerda e.a., De plaats van de vrouw in de gemeente (verschijningsdatum medio januari 1985); prijs - afhankelijk van de oplage - ongeveer f 4,50).

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.